

BOSHLANG'ICH SINFLARDA TOPISHMOQ VA TEZ AYTISHNI O'RGATISH YO'LLARI

*Xodjayeva Muazzamxon,
Qo'qon universiteti talabasi*

Annotatsiya

Boshlang'ich sinflarda topishmoq va tez aytishni o'rganishda har bir yo'lning o'ziga xos afzalliklari va foydalari mavjud. O'quvchilarning qiziqishlarini rag'batlantirish, o'zaro hamkorlikni oshirish va tahlil qilish va bayon qilish qobiliyatlarini rivojlantirish asosiy maqsadlar bo'ladi.

Kalit so'zlar; Boshlang'ich sinflar, topishmoq, o'quvchilar bilan ishlash, samarali mashg'ulotlar,

Kirish

Ma'lumki xalq amaliy san'ati turlaridan biri bo'lgan tilni burish vositasi ma'lum nutq tovushlarining takroriy takrorlanishi yoki tovushlarning so'z va iboralar tarkibida murakkab joylashuviga asoslangan bo'lib, talaffuzni qiyinlashtiradi. Ayniqsa, bu iboralar tez aytilsa, so'zlovchi adashib, bu murakkab tovushlarni talaffuz qila olmay qolsa, bu tinglovchilarda nazoratsiz kulgiga sabab bo'ladi. SHuning uchun o'zbek tilidagi bu iboralar til burmalari deyiladi.

Suhbat o'zbek xalq amaliy san'atining bir turi. Tez nutqda xato bo'lishi mumkin bo'lgan qofiyali so'zlardan tashkil topgan jumlar qo'llaniladi. U ma'lum tovushlarni, ayniqsa jarangli undoshlarni takrorlaydi va so'zlar tez, ritmik va urg'u bilan talaffuz qilinadi. Masalan, besh mis bochka, besh mis bochka ichida besh ming mis barrel. Tez nutq bilan har bir tovush to'g'ri va ravon talaffuz qilinishi kerak. Tovushlarni talaffuz qilishda xatoga yo'l qo'ygan tomon (shaxs) mag'lub hisoblanadi. Ilgari keksalar ham to'y va yig'inlarda tez kitobxonlik bo'yicha musobaqalashib, madaniy hordiq chiqarishgan. Keyinchalik u asosan bolalar repertuariga aylandi. Tezkor nutqlar bolalarning fikrlash qobiliyatini, so'z boyligini va ravonligini oshirishga yordam beradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari topishmoqlarni solishtirish va qiyoslash yo'li bilan javobini topishga intiladilar. Topishmoq matnini o'qish orqali o'quvchilar avvalo, topishmoq janriga xos xususiyatlari o'rganadilar, to'g'ri o'qish malakasini egallab beradilar. Topishmoq javobini topishda yashirin berilgan belgi, predmet, voqea-hodisalarga asosiy e'tiborini qaratadi. O'qituvchi, topishmoqni o'qiyotganda uni doskaga yozib qo'yadi yoki topishmoq yozilgan kartonni doskaga ilib qo'yadi. Topishmoqning mazmuni tushuntirib bo'lingach, uni o'quvchilar daftariga ko'chirib oladilar, o'quvchilar topishmoqning javobini topgach, uning to'g'rimi yoki noto'g'ri

ekanligini topishmoq mazmunidan va qo'shma ma'lumotlardan bilib oladilar. Topishmoqqa javob topish o'quvchini tetiklashtiradi, Charchagan vaqtda dam beradi. Ba'zi bir o'qish darslarini kuzatganimizda, juda ham zerikarli o'tilganligiga guvoh bo'lganmiz. Shunday paytda, ya'ni o'quvchilarda zerikish, toliqishni sezganda "Topishmoq topish" o'yini o'tkazilsa, o'quvchilar tetiklashib, darsga qiziqishlari ortadi, hamda ular madaniy xordiq ham oladilar. Topishmoqlar 1-4 sinflarning savod o'rgatish, imlo va nutq o'stirishga doir darslarida o'rganiladi.

Boshlang'ich sinflar, o'quvchilarning har bir ta'lim muhitiga qatnashishdan oldin o'rganishni boshlash uchun mo'ljallangan sinflardir. Ushbu sinflar o'quvchilar uchun qo'shimcha darsliklar va ko'rsatmalar orqali ta'minlanadi. Boshlang'ich sinflarda o'quvchilar o'zlarini o'rganish uchun odatiy ma'lumotlarni va ko'nikmalarni olishadi.

Boshlang'ich sinflar o'quvchilarni ko'rsatmalar, ranglar, sonlar va harflar bilan tanishib chiqish, haqiqiy va so'zlar orasidagi farqlarni tushunish, qo'shimcha harf va so'zlarni o'rganish, matematika va tushunchalar bilan ishlash va boshqalar kabi asosiy fanlarga kirishga tayyorlaydi.

O'quvchilar boshlang'ich sinflarda o'qish, yozish, eshitish va gaplashish qobiliyatlarini rivojlantirishadi. Ular ko'p lab va amaliy mashg'ulotlar orqali o'rganishni davom ettirishadi. Boshlang'ich sinflar o'quvchilarga o'zlarini o'rganish va o'z bilimlarini rivojlantirishga asosiy qo'llanmalar beradi.

Boshlang'ich sinflar o'quvchilarda o'ziga ishonish, o'z-o'zini boshqalarga ifodalanish, jamiyatdagi boshqa insonlar bilan muomala qilish va ijtimoiy tashkilotlarga oid asosiy qoidalarni o'rganishga yordam beradi. Ular o'quvchilarning asosiy ta'limning katta qismidir va mustaqil o'rganishning asosiy qadamidir.

Boshlang'ich sinflar o'quvchilarni keskin, nazariy va amaliy bilimlar sohasiga kirishga tayyorlaydi. Bu sinflar o'quvchilarning o'z fikrlarini ifoda qilish, muammolarni yechish va ijodiy g'oyalarini o'rganish imkoniyatlarini rivojlantiradi. Shuningdek, boshlang'ich sinflar o'quvchilarda hamkorlik, jamoatchilik va o'z-o'zini boshqalarga qarshi maslahatlashishga qiziqishni oshirishga qaratilgan.

Bu usullar boshlang'ich sinflarda topishmoq va tez aytishni o'rganish uchun faol holda ishlatiladigan yo'llardan faqat ba'zilaridir. O'quvchilar bilan o'zaro munosabat va motivatsiyalariga qarab, ular uchun eng qiziqishlarini tortadigan yo'llarni topish juda muhimdir.

Asosiy qism

Boshlang'ich sinflarda topishmoq va tez aytishni o'rgatish uchun quyidagi yo'llardan foydalanishingiz mumkin:

1. O'yinlar va ko'rsatmalar: Boshlang'ich sinflarda o'quvchilar qiziqishlarini oshirish uchun o'yinlar va interaktiv ko'rsatmalar ishlatiladi. Masalan, o'quvchilarning o'zi bilan

tanishishlari uchun o'yinlar, ranglarni, sonlarni yoki so'zlarni yodga olish uchun interaktiv vositalar ishlatish mumkin.

2. Tanishish aktivitetlari: O'quvchilarni bir-biriga yaqinroq tanishishlari uchun guruhlariga bo'lish va ko'rsatmalarni bajarish foydalidir. Bu aktivitetlarda o'quvchilar o'zlarini va boshqa o'quvchilarni tanishishlari uchun ishlar haqida so'zlashadilar.

3. Gaplashish mashg'ulotlari: Boshlang'ich sinflarda gaplashish mashg'ulotlari o'tkazish o'quvchilarning o'zlarini ifoda qilishini va kelishgan so'zlarni amalga oshirishini oshiradi. Bu turlar masalan, o'quvchilarga turli mavzular haqida gapirishni talab qilishi mumkin.

4. Qo'llanmalar va ko'rsatmalar: Qo'llanmalar va ko'rsatmalar boshlang'ich sinflarda tez aytishni o'rgatish uchun muhim usullardan biridir. O'quvchilar tez-tez qo'llanmalardan foydalangan holda mavzularni o'rganish va ta'riflashadi.

5. Rol o'yinlari: Rol o'yinlari orqali o'quvchilar biror muammoga echim topish va uning uchun tez yechim topishni o'rganishlari mumkin. Masalan, ma'lum bir tashkilotda yoki jamoada muammolar tug'ilishi mumkin va o'quvchilar ularga qo'shib, yechimlarni izlash va o'ylab ko'rish kerak bo'ladi.

6. Uyga topshirish: Sinfdagi boshlang'ich mashg'ulotlar, savollar yoki masalalar orqali o'quvchilarni uyga topshirish o'zgaruvchanligini yaratadi. Uyda o'quvchilarning o'zlarini tahlil qilish, yechim topish va o'rganish imkonini beradi. Uyga topshirilgan vazifalarni sinfda qayta ko'rib chiqish va muloqot qilish, o'quvchilarning topshirgan ishlari haqida baholashni o'rgatadi.

7. Guruh ishlarini tashkil etish: O'quvchilarni guruh ishlari orqali hamkorlik va jamoatga kirishni o'rgatish mumkin. Guruh ishlarida o'quvchilar bir-birlari bilan hamkorlik qilish, kelishuvga kirishish, maslahat berish va o'z fikrlarini bayon qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Guruh ishlarida o'quvchilarning tushuntirish va o'z fikrlarini aytish jarayoni bo'yicha ham maslahatlashish o'rganilishi muhimdir.

8. Suhbat va muloqot o'rganish: O'quvchilarni o'zlarini tushunish va fikrlarini tez ifoda qilishni o'rgatish uchun suhbat va muloqotning o'rgatish yo'llari foydali bo'ladi. Sinfdagi muallimning o'quvchilar bilan muloqot qilishni rag'batlantirishi, savollarni yashirin qo'ymaslik, fikr bildirishni o'rganishga imkoniyat berishi muhimdir.

9. O'yinlar va interaktiv mashg'ulotlar: O'quvchilar bilan o'yinlar, interaktiv mashg'ulotlar va sinflarda amaliyotlar orqali o'rganish, biriktirish va topishishni rag'batlantiradi. Bu turdagi mashg'ulotlar o'quvchilarning qiziqishlarini oshirishi va o'rganish jarayonini ehtiyotkorlik bilan jonlantirishi mumkin.

Albatta, qo'shimcha ma'lumot sifatida shuni aytish mumkinki, boshlang'ich sinf o'quvchilariga topishmoq va tez ayta oladigan usullar bilan birga, quyidagi ko'rsatmalarni ham amalga oshirishingiz mumkin:

1. Yangiliklar va haqiqiy hayot misollari: O'quvchilarni qiziqtirish va ularning e'tiborini tortish uchun aktual va qiziqarli yangiliklar, tadbirlar yoki haqiqiy hayot

misollari bilan bog'liq topshiriqlar berishingiz mumkin. Bu usul o'quvchilarning qiziqishlarini oshiradi va ularning real dunyo bilan bog'liq bilimlarini oshiradi.

2. O'quvchi jurnali yozish: O'quvchilarga har kuni yoki har hafta o'quvchi jurnali yozishni maslahat berishingiz mumkin. Ular o'quv kurslari, o'rganish jarayoni, yo'nalishlari, tarjimolar yoki shaxsiy tajriba haqida yozishlari orqali o'zlarining tushuntirish, yozish va analitik qobiliyatlarini rivojlantirishadi.

3. O'quvchilar orasida hamkorlik topshiriqlari: O'quvchilarni guruhga aloqador bo'lish va hamkorlik qilishni o'rganish uchun guruh topshiriqlari berishingiz mumkin. Misol uchun, bir maqsadda jamoatda ishlash, o'quvchi komitetlari tashkil qilish, ijodiy proyektlar ustida hamkorlik qilish, taqsimlash va boshqalar.

4. So'rovnomalar va anketalar: O'quvchilarning fikrini olish va ularning o'zining izohlarini berish imkonini berish uchun so'rovnomalar va anketalar tuzishingiz mumkin. Bu, ularning fikrini e'tirof etish, savollar yaratish, ma'lumot to'plash va tahlil qilish, argumentlarni tasdiqlash va o'quvchilarning qisqa yozish va matematik qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishi mumkin.

5. O'quvchilarning o'zining qonuniy yoki etik muammolarini o'rganish: O'quvchilarga odamlarning qonuniy yoki etik muammolarini o'rganishni topshiriq sifatida berishingiz mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytish mukimki yuqorida ta'kidlab o'tgan yo'llar o'quvchilarni boshlang'ich sinflarda qiziqtirish, ularga faollashish imkoniyatini berish va tez aytishni o'rganishda yordam berishga yordam berishi mumkin. Bu jarayonlar o'quvchilarning o'zlashtirish va ta'lim jarayonlariga qiziqishlarini oshirishga va o'rganishni qulay va qiziqarli qilishga ko'maklashadi.

Bu yo'llar boshlang'ich sinflarda topishmoq va tez aytishni o'rgatishda yordam berishi mumkin. Ushbu usullardan foydalanish, o'quvchilarning o'z fikrlarini ifodalash, boshqalar bilan hamkorlik qilish va muhokama qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. "Pedagogik texnologiya asoslari", - T., "O'qituvchi", 2014.
2. Nurmatov M. Ifodali o'qish tugaragi. "Til va adabiyot ta'limi" 2008.
3. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar. Qarshi: Nasaf, 2002.
4. Shahnoza, I., & Ikromjonovna, J. S. (2023). BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARINING DUNYOQARASHINI SHAKLLANTIRISHDA ERTAKLARNING O'RNI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 806-808.
5. "O'zbek xalq og'zaki ijodi" Omonulla Madayev. 106-bet

6. Ikromjonovna, J. S. (2023). UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA JORIY ETILGAN YANGI DARSLIKLARNING AFZALLIK JIHATLARI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 661-663.
7. Jumanova, S. (2023). AUTUMN MOTIF IN THE POETRY OF USMAN AZIM. Scientific Journal of the Fergana State University, 28(2), 29.
8. Ta'lim jarayonida so'z boyligini oshirishning asosiy omillari. "O'zbek tili" doimiy anjumani 3-yig'inining tezislari.T.2009.
9. Tolipov O', Usmonbekova M. Pedagogik texnologiyalarning tadbqiqiy asoslari. - T.,Fan, 2010.